

DOUĂ CUVÂNTĂRI

CU PRIVIRE LA

NOUA LEGE PENTRU ORGANIZAREA

BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

ROSTITE

În SENAT și în ADUNAREA DEPUTAȚILOR

DE

ALEX. LAPEDATU

Ministrul Cultelor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TIPOGRAFIA BISERICESCA

din

SFÂNTA MÂNĂSTIRE CERNICA

1925

DOUĂ CUVÂNTĂRI

CU PRIVIRE LA

NOUA LEGE PENTRU ORGANIZAREA

BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

ROSTITE

În SENAT și în ADUNAREA DEPUTAȚILOR

DE

ALEX. LAPEDATU

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Ministrul Cultelor

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201300958

TIPOGRAFIA BISERICESCA

din

SFÂNTA MĂNĂSTIRE CERNICA

1925

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor : D-le președinte, d-lor senatori, cuvântările așa de cuprinzătoare și lămuritoare și declarațiile atât de frumoase și înalțătoare, prin cari I. I. P. P. S. S. Mitropoliți ai țării au sprijinit proiectul de lege pentru organizarea bisericii ortodoxe române, mă dispensează — și țin să constat aceasta cu o deosebită mulțumire — să mai adaug și eu vre-un cuvânt pentru susținerea acestui proiect de lege, care, după cum a putut constata și onor. Senat, se înfățișează ca un consens al tuturor reprezentanților autorizați ai bisericii noastre, ca expresie a dorinței întregii aceste biserici. De altfel, în expunerea de motive am tratat și eu, pe cât am putut mai bine și mai complet, aproape toate chestiunile de care a fost vorba în cuvântările rostite depe banca înalților prelați.

Dar dacă, în ce privește susținerea legii, n'ași mai aveà, cum zic, nimic de adăogat la cele spuse, socot că e bine să relevez cu această ocazie, un lucru, care, după părerea mea, nu trebuie trecut cu vederea: faptul că, prin primirea și votarea acestui proiect de lege, nu se dă numai o nouă organizare bisericii ortodoxe, în cadrele căreia ea să-și poată îndeplini mai lesne și mai bine misiunea sa, ci, din punctul de vedere al

intereselor de Stat, se pune prin această lege un început, un început temelnic, unei importante și, în acelaș timp, delicate probleme a organizării noului Stat român întregit, problema cultelor.

Rezolvarea problemei cultelor

Căci, d-lor senatori, dela felul cum va fi organizată viața cultelor, confesiunilor, la noi, atârână și modul cum ele își vor putea îndeplini misiunea, nu numai spirituală, ci și socială și culturală; iar dela aceasta însăși pacea, armonia și concordia sufletească a cetățenilor aparținând diferitelor culte și confesiuni, — pace, armonie și concordie absolut necesare pentru promovarea intereselor superioare, morale ale patriei. (Aplause).

Sub acest raport, cei ce au primit și au luat asupra lor greaua sarcină și marea răspundere a realizării operei de organizare a Statului român întregit, și-au dat bine seamă de importanța acestei probleme și de aceea au ținut să înscrie în noua constituție a țării, pentru viitoarea viață a cultelor, principii din cele mai largi și mai liberale, recunoscând și asigurând tuturor confesiunilor, fără deosebire, dreptul de a-și reglementa, conduce și administra, prin organe proprii, afacerile lor religioase, administrative și culturale.

Pe baza acestor dispoziții constituționale, s'a întocmit legea de față, cu statutul ei, pentru organizarea bisericii ortodoxe române, și tot pe baza lor s'a întocmit proiectul de lege ce va urmâ imediat după acesta și prin care se va stabili viitorul regim general al cultelor din România. Căci nu este și nici poate fi vre-o deosebire între libertățile și drepturile pe cari constituția și, după ea, legile de cari vorbesc, le acordă și asigură unuia sau altuia dintre cultele existente azi în Statul nostru.

Ajutorul Statului pentru culte

Dar, d-lor senatori, cu aceste două legi — legea pentru organizarea bisericii ortodoxe române și legea pentru stabilirea regimului general al cultelor — în cadrele cărora confesiunile își vor putea organiza și desvolta viața lor proprie, potrivit constituțiilor, tradițiilor și trebuințelor lor speciale, problema cultelor în România nu va putea fi socotită ca rezolvată.

Căci Statul, care are obligațiunea de a priveghea și îngriji ca, prin legi bune, să facă ca toate aceste culte, împreună și fiecare în parte, să-și poată îndeplini cât mai bine și mai deplin, într'o emulație nobilă și folositoare, misiunea spirituală și morală încredințată lor de întemeietorul bisericii creștine — de Iisus Hristos — și rolul social și cultural pe care ele îl au azi în viața popoarelor, Statul acesta, zic, mai are obligațiunea de a sprijini și ajuta, în chip material, realizarea acestei misiuni și îndeplinirea acestui rol.

Obligațiunea aceasta, pe care Statul nostru, ca orice Stat creștin, și-a îndeplinit-o totdeauna și și-o îndeplinește azi cu aceeaș sollicitudine față de toate cultele, trebuie însă îndeplinită echitabil. Cu alte cuvinte, ajutorul material pe care Statul îl datorește confesiunilor pentru susținerea cultului lor, trebuie distribuit după principii nu numai de dreptate, ci și de echitate. Iar principiile acestea cari trebuiesc înscrise în legi — în legea de față și în legea ce va urma ei, a regimului general al cultelor — nu pot fi decât două: întâi numărul credincioșilor fiecărui cult și al doilea situația lui materială. (Aplause).

Corolarul legilor pentru organizarea cultelor trebuie să fie, așa dar, o lege care să stabilească normele după cari Statul urmează să distribue, potrivit acestor principii, ajutorul pe care îl acordă pentru complectarea veniturilor cle-

rului diferitelor confesiuni și pentru satisfacerea altor trebuințe materiale ale lor. Fără această lege, legile de organizare a cultelor, legea bisericii ortodoxe adusă azi în fața Parlamentului și legea confesiunilor așa zise minoritare, nu-și vor produce decât în parte efectele așteptate. Și fără această lege, problema cultelor în țara noastră, nu poate fi privită încă, cum am zis, ca rezolvată.

Inventariarea averilor și veniturilor clerului și bisericilor

De faptul acesta mi-am dat seama, d-lor senatori, dela început, de atunci când, chemat fiind în fruntea Departamentului de culte, am luat asupra mea sarcina și răspunderea întocmirii proiectelor de legi pentru organizarea cultelor, potrivit dispozițiilor înscrise în noua constituție. De aceea, simultan cu lucrările pentru întocmirea acestor proiecte de legi, am căutat să adun și datele necesare pentru întocmirea proiectului de lege de care am vorbit, pentru stabilirea normelor de salarizare a clerului și pentru ajutorul material al bisericilor.

Lucrarea aceasta, pe cât de importantă pe atât de anevoiasă, s'a făcut cu ajutorul organelor administrative, fiscale și bisericești, înaintându-se tuturor parohiilor și episcopioilor din țară, de toate confesiunile, formulare de declarațiuni, pentru culegerea datelor privitoare la personalul eclesiastic, la averile mobile și imobile și la veniturile bisericilor și slujitorilor lor. Pe baza răspunsurilor primite, controlate și verificate de organele cu cădere, s'a întocmit apoi diferite tablouri statistice cu privire la situația materială a cultelor.

Negreșit, datele și statisticele acestea nu pot fi considerate încă complete și definitive. O comisiune specială centrală le va revizui, în vederea complectării

și definitivizării lor. Totuși ele sunt suficiente pentru a putea stabili, pe baza lor, situația materială a diferitelor confesiuni din România pentru fiecare parohie în parte și pentru confesiunea respectivă în genere, așa că, după ce vom veni cu legea pentru regimul general al cultelor, vom putea aduce, la toamnă, și legea pentru normele de salarizare a clerului și ajutorare a bisericilor.

Date privitoare la situația materială a diferitelor culte

Dar, ca să înțelegeți mai bine importanța ce are pentru rezolvirea problemei cultelor chestiunea inventarierii averilor și înregistrării veniturilor clerului și bisericilor din țară, rog să-mi permiteți comunicarea câtorva date, foarte sugestive și edificative, cari vor servi ca îndreptări pentru ceice vor studia și legifera viitorul regim de salarizare a preoților și de subvenționare a bisericilor.

Avem în țară, în cifre medii, 11.000 parohii cu 8.300 filiale, de toate confesiunile.

Proprietatea funciară (pământ arabil, pășune, păduri, livezi, vii etc.), a acestor parohii, după confesiuni, se repartizează astfel: biserica ortodoxă din țara veche are în medie 8 ha., de parohie, biserica ortodoxă din Transilvania 17 ha., biserica greco-catolică 26 ha., biserica unitară 33 ha., biserica reformată (calvină) 34 ha., și biserica evanghelică (luterană) 62 ha.

În ce privește veniturile, declarate pretutindeni mult scăzute peste realitate, în unele locuri cu 100 și chiar 150 la sută, ele ar fi: pentru biserica ortodoxă din Transilvania de 1.000 lei de parohie, pentru biserica ortodoxă din țara veche de 10.400 lei, pentru biserica greco-catolică de 10.500 lei, pentru biserica uni-

tară de 47.500 lei, pentru biserica reformată de 64.600 lei, pentru biserica romano-catolică de 67.000 lei, iar biserica evanghelică de 176.000 lei.

Diferența aceasta apare însă și mai pronunțată, dacă ținem seamă și de starea materială a parohiilor (în avere funciară și în venituri), care este în raport invers cu numărul credincioșilor, — adică cu cât confesiunile sunt mai sărace, cu atât au un număr mai mare de parohii cu peste 1.000 suflete și mai mic de parohii sub 300 suflete și, dimpotrivă, cu cât confesiunile sunt mai bogate, cu atât au un număr mai mare de parohii sub 300 de suflete și mai mic de parohii cu peste 1.000 suflete.

Intr'adevăr, parohii sub 300 suflete au: biserica ortodoxă din țara veche 1⁰/₀, biserica ortodoxă din Transilvania 10⁰/₀, biserica romano-catolică 16⁰/₀, biserica evanghelică 17⁰/₀, biserica greco-catolică 20⁰/₀, biserica reformată 28⁰/₀, iar biserica unitară 31⁰/₀.

Iar parohii cu peste 1.000 suflete au: biserica unitară 10⁰/₀, biserica luterană 11⁰/₀, biserica greco-catolică 12⁰/₀, biserica reformată 14⁰/₀, biserica ortodoxă din Transilvania 14⁰/₀, biserica romano-catolică 41⁰/₀, iar biserica ortodoxă din vechiul Regat 45⁰/₀.

Dață, în sfârșit, la aprecierea acestor date vom mai avea în vedere și situația materială a credincioșilor ca atare, rezultatul va fi și mai edificativ pentru d-voastră. Căci iată care este procentul, după confesiuni, a capacității de contribuțiune a locuitorilor pentru susținerea parohiilor:

În biserica ortodoxă din Transilvania numai 2⁰/₀ din parohii se pot susține pe sine integral, în biserica ortodoxă din țara veche numai 3⁰/₀, în biserica greco-catolică numai 5⁰/₀, în biserica unitară 21⁰/₀, în biserica reformată 23⁰/₀, în biserica romano-catolică 53⁰/₀ și în biserica evanghelică 85⁰/₀.

Și invers: la Luterani numai 5⁰/₀ din parohii nu pot contribui la susținerea lor...

Sanctitatea Sa Patriarhul României Dr. Miron Cristea: Le-am plătit noi dijma.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor:... la Unitari numai 10⁰/₀, la Romano-catolici numai 11⁰/₀, la Ortodoxii din Transilvania numai 22⁰/₀, la Greco-catolici numai 36⁰/₀, la Reformați numi 43⁰/₀ pe când la Ortodoxii din vechiul Regat 51⁰/₀ din parohii nu pot contribui cu nimic la susținerea lor.

Sistemul actual de salarizare a clerului și de ajutorare a cultelor trebuie schimbat

Ori, d-lor senatori, aceasta fiind situația materială a cultelor din țară, sistemul de salarizare și subvenționare din partea Statului, practicat azi, trebuie schimbat radical. Este inadmisibil să se mai păstreze sistemul acesta, care, neținând seamă nici de numărul credincioșilor și nici de situația materială a cultelor, împarte tuturor, în chip egal, fără deosebire, ajutorul pe care Statul îl acordă din tezaurul său pentru plata clerului și pentru susținerea materială a bisericilor.

Schimbarea acestui sistem, o reclamă atât legea de organizare a bisericii ortodoxe române, pe care v'am prezentat-o, cât și legea pentru regimul general al cultelor, pe care voiu avea onoarea să v'o prezint. Căci dacă Statul e dator să susțină, sub raportul material, confesiunile, pentru îndeplinirea misiunii lor spirituale, sociale și culturale, același Stat e dator să le susțină cu dreptate și echitate.

Ori, dreptatea și echitatea pretind ca ajutorul Statului să fie repartizat în așa fel în cât el să acopere, într'adevăr trebuințele și lipsurile și anume: acolo unde acestea sunt mai mari, să se dea mai mult, iar unde sunt mai mici, mai puțin. (Aplause). Numai stabilind astfel această dreptate și echitate în ordinea materială a lucrurilor, cultele, cari au cu toatele aceeași misiune,

vor fi puse în poziție să poată îndeplini această misiune pe picior de egalitate, cu aceleaș mijloace, și să nu se mai găsească, ca azi, unele în situație de inferioritate față de altele. (Aplause).

Și numai stabilind această dreptate și echitate, se va putea reface un desechilibru moral și material, pe care evoluția istorică particulară a acestor locuri l-a creiat și susținut atât amar de vreme între diferitele confesiuni — unele privilegiate, iar altele numai tolerate — existente azi pe fața pământului românesc.

Dar, ca să ajungem aci, trebuie să ducem până la capăt programul de rezolvare a problemei cultelor la noi, să facem, cum ziceam la început, după această lege a bisericii ortodoxe române, legea pentru regimul general al cultelor și, apoi, ca corolar al lor, legea pentru stabilirea normelor de salarizare a clerului și ajutorare a bisericilor din partea Statului.

Programul acesta care e o parte a operei de organizare și consolidare a noului Stat român, operă pe care guvernul liberal și-a luat sarcina să o realizeze, este pe cale de a fi îndeplinit pe deantregul, metodic și serios, așa cum se îndeplinesc și celelalte legiuiri ale guvernului nostru.

D-le președinte, d-lor senatori, cu aceste zise, vă rog să binevoiți a lua în considerare proiectul de lege ce vi se prezintă, încredințați că prin aceasta puneți început, început temeinic, rezolvării problemei cultelor în România și dați bisericii ortodoxe române, confesiunea marei majorității a cetățenilor acestei patrii și, deci, în acest înțeles, dominată în Stat, o organizațiune nouă, în care ea își va putea îndeplini misiunea sa, potrivit menirii de azi a Statului și poporului român, așa fel ca să fie în viitor, ca și în trecut, pavăza cea mai puternică a naționalității noastre și sprijinul cel mai sigur și devotat al intereselor Statului român. (Aplause îndelung repetate).

II

**CUVANTARE ROSTITĂ IN ADUNAREA
DEPUTAȚLOR**

la 1 Aprilie 1925.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: (Este primit cu aplause din partea majorității).

D-lor deputați, discuțiunile la acest proiect de lege s'au prelungit prea mult, ca să nu-mi dau seama că nu trebuie să vă obolesc, la această oră târzie, cu cuvinte de prisos. Aceasta cu atât mai mult, cu cât în expunerea de motive, cu care am însoțit proiectul de lege, am explicat și lămurit mai toate chestiunile ce s'au desbătut aci, în Cameră, în legătură cu el. Nu mă voi ocupa deci, în cuvântarea mea, de cât de acele câteva chestiuni ce nu se găsesc explicate în expunerea de motive și de acele asupra cărora mi s'a cerut, insistent, lămuriri din partea d-lor deputați cari s'au perindat la această tribună. Înainte de aceasta mi se impune însă o constatare.

Noua lege și statutul șagunian

Proiectul acesta de lege a fost discutat, mai întâiu, în comisiunea de unificare bisericească, a fost examinat, apoi, în trei rânduri în Sf. Sinod și a fost desbătut, în fine, la Sibiu, cu membrii consistoriului mitropolitan și cu deputații congresului național bisericesc. Două zile

am discutat acolo acest proiect cu o seriozitate și cu o competență în adevăr impunătoare...

D. Dr. N. Lupu : Mai mare decât a Parlamentului — și una și alta.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : Tocmai de aceia să-mi dați voie să fac constatarea de care vă vorbeam. Și anume că la Sibiu, unde oamenii erau preocupați de un singur lucru, cum ați putut constata aceasta și din cuvântarea părintelui Lupaș, să păstreze în întregime, fără nici o schimbare, dacă se putea, organizațiunea bisesicească, în care mitropolia ortodoxă a Românilor de peste munți a trăit, s'a devoltat și a ajuns, în timp de 60 de ani, ceea ce este astăzi, — acolo, unde oamenii erau deci preocupați numai de acest lucru, nu s'a găsit nimenea care să afirme că acest proiect de lege nu ar cuprinde, în spiritul și chiar în dispozițiunile sale, statutul șagunian.

D. I. Lupaș : Dovadă declarațiunea episcopilor.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : Și pentru ce aceasta ? Pentru că acolo discutau oameni cu competență, cari cunoșteau statutul organic, în toate amănunțele sale, cari au trăit, în ce privește viața bisericească, sub regimul acestui statut și cari și-au format, sub acest raport, o mentalitate, s'ar putea zice șaguniană. Iar acești oameni, cari au examinat în acelaș timp și proiectul de lege ce desbatem, nu puteau, firește, să facă afirmațiune de felul celor ce s'au făcut cu atâta prezumție în această Cameră de către deputați cari nici n'au văzut măcar, necum să fi citit statutul organic : că legea noastră nu cuprinde în sine, nici spiritul și nici dispozițiunile acestui statut.

Și nu puteau face o asemenea afirmare pentru că și-au dat seama, cu cea mai mare ușurință, că, de fapt, proiectul nu este altceva, atât ce privește spiritul cât și cea mai mare parte a dispozițiunilor sale, decât sta-

tutul zis șagunian, adoptat împrejurărilor actuale pe baza situației schimbate a bisericii noastre, a experienței câștigate dela 1868 încoace și a necesității de armonizare a principiului constituțional cu cel ierarhic. La fel nici unul din deputații ardeleni din această adunare nu au putut face, pentru aceleași cuvinte, nici chiar din spirit opoziționist, afirmațiunea pe care au riscat-o colegii din țara cea veche și din Basarabia.

Alegerea episcopilor și mitropoliților

După această constatare țin, d-lor deputați, să vă arăt că, plecând dela Sibiu, după ce s'au făcut acele frumoase și înălțătoare declarațiuni de aderare a congresului național la acest proiect de lege, declarațiuni din cari o parte au fost cetite aci de părintele Lupaș, au rămas numai trei chestiuni asupra cărora nu am putut cădea la deplin acord cu conducătorii și reprezentanții bisericii ortodoxe din Transilvania. Din aceste trei chestiuni două—aceea a instanțelor judecătorești bisericești și aceea a instituirii preoților și protopopilor—s'au rezolvat, cu ocazia desbaterii proiectului de lege în Senat, în sensul punctului de vedere exprimat de Ardeleni și în sensul punctului de vedere pe care și eu, ca ministru de culte, l-am reprezentat față de episcopatul nostru.

A rămas deci o singură chestiune—aceea a alegerii episcopilor și mitropoliților—în care aveam puncte de vedere deosebite. Chestiunea aceasta nu este o chestiune de principii, cât de modalitate, pentru că în proiectul nostru, ca și în statutul organic, alegerea se lasă în seama corporațiunilor bisericești. Deosebirea stă în faptul că pe când după statutul organic, alegerea se face numai de adunarea eparhială a eparhiei vacante, după proiectul nostru de lege alegerea urmează să fie făcută

de congresul național bisericesc împreună cu adunarea eparhială a eparhiei vacante. Principiul este deci același: biserica alege. Modalitatea, sistemul este numai diferit.

Și pentru un sistem ca și pentru altul, se pot aduce, d-lor deputați, tot atât de serioase argumente și pro și contra. Ca unul ce cunosc viața bisericii ortodoxe române din Transilvania nu aș putea afirma delă această tribună că, ce privește alegerile de episcopi și mitropoliți, sistemul practicat acolo și a cărui menținere se cere din anumite părți, a dat totdeauna rezultatele cele mai bune. Nu deci din oportunitate, spre a lăsa, cum s'a zis, o porțiță pentru ingerințele politice, ci din convingere susțin celălalt sistem, al alegerii prin congresul național bisericesc și adunarea eparhială a eparhiei vacante.

De altfel sistemul acesta a fost preconizat chiar la alcătuirea statutului organic, susținut fiind cu foarte multă autoritate de unul din cei mai de vază autori ai acestui statut. Și n'a lipsit mult ca sistemul să fi fost adoptat din capul locului. De atunci încoace, ori de câte ori chestiunea aceasta a revenit în discuție publică în legătură cu rezultatele uneia sau alteia din alegerile de episcopi și mitropoliți, făcute dincolo, sistemul admis de noi a fost susținut de unii din cei mai distinși reprezentanți ai vieții bisericești din Transilvania.

Chiar azi sistemul acesta își are remarcabili partizani. Intre aceștia este și părintele Lupaș, ale cărui convingeri în chestiunile bisericești le-ați putut cunoaște și aprecia și din cuvântarea sa la acest proiect de lege și care a publicat nu de mult într'o revistă eclesiastică un articol, susținând călduros acest sistem. Nu este deci la mijloc, repet, o chestiune de oportunitate, o porțiță pentru ingerințe electorale, ci o chestiune de convingere, că prin sistemul acesta se satisfac mai bine și mai complet trebuințele bisericii.

D. I. Lupaș : O mică întrerupere. Să nu se pară că s'a publicat în timpul din urmă, după ce a fost cunoscut punctul de vedere împărtășit, țin să accentuez că eu mi-am exprimat părerea aceasta în ședințele din Mai, Iunie 1921 și atunci am și făcut un raport către consistorul metropolitan, fiindcă în aceste puncte erau deosebiri între părerile mele și părerile d-lui Branișce. D-sa spunea că este foarte bine așa, cum a fost 70 de ani în Ardeal. Eu ziceam că experiențele nu sunt tocmai bune și aci se cuvine să rectificăm.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : Dar, d-lor, că în discuție nu este un principiu, ci numai o modalitate, este dovadă și faptul că la congresul dela Sibiu s'a propus în această chestiune o formulă transacțională între cele două sisteme de alegere. Și anume, ca alegerea să fie făcută de un colegiu electoral compus din cele două adunări: congresul național bisericesc și adunarea eparhială respectivă, cu condiția însă ca numărul membrilor electori din congres să nu fie mai mare decât al celor din adunarea eparhială, ca să nu se înfrângă, în acest mod, dorința și voința eparhiei.

Față de această preocupare, de interes local, nu de interes general, am arătat reprezentanților bisericii ortodoxe din Transilvania — și mi se pare atât de ciudat când zic reprezentanților bisericii din Transilvania, căci și eu sunt un astfel de reprezentant, ca membru în congresul național..

D. D. Lascu : Nu ai dreptul să te consideri membru în congres, pentru că nu aparții lui..

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : De ce? Sunt ales la Dej. Am arătat, zic, că nici în adunarea electorală preconizată în proiectul nostru de lege, voința și dorința bisericii în Ardeal, în caz de alegere, nu poate fi înfrântă. Căci, după modul cu este constituită această adunare electorală, eparhiile din Tran-

silvania, toate, au jumătate din numărul total al membrilor, adică, așa după cum se cerea să aibă în adunarea electorală propusă la Sibiu.

Și acum, d-lor, după cele spuse, cred că sunteți convinși că, ce privește alegerea episcopilor și mitropoliților, sistemul adoptat de noi, este rezultat și al experienței din trecut și al necesității din prezent. De aceea să-mi dați voie, ca în legătura cu explicațiile de mai înainte, să examinez o altă chestiune care s'a ridicat aci și asupra căreia mi s'au cerut lămuriri: chestiunea membrilor de drept din adunările electorale pentru alegerea episcopilor și mitropoliților.

Membrii de drept ai adunărilor electorale pentru alegerea episcopilor și mitropoliților

Introducerea membrilor de drept în această adunare nu este, repet, a noastră, a guvernului. Am spus-o și în Senat, la debaterile articolului respectiv din proiectul de lege. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei a cerutinsistent augmentarea numărului acestor membrii de drept. M'am opus.

D. I. Mihalache : Foarte bine ați făcut, dar trebuia să rezistați.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : Noi suntem dintre aceia cari avem deferență față de biserică și de reprezentării ei autorizați. Când întregul episcopat a cerut, atât în Sinod cât și în Senat, introducerea acestor membri de drept în adunarea electorală pentru episcopi și mitropoliți, nu puteam să nu respectăm o asemenea dorință. (Aplause pe băncile majorității, sgomot, intreruperi).

O voce : Voim să știm cine era dintre episcopi.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : Toți cei prezenți la examinarea proiectului de lege în Sinod și la dezbaterile lui în Senat.

D. I. Lupaș : Ar trebui să amintesc un lucru; cum se explică că reprezentanții Transilvaniei în comisia de 15, au fost contra?

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : M'am opus la majorare, pentrucă, dacă s'au cerut ca acești membri de drept, reprezentând corpurile constituite în Stat, să figureze în adunarea pentru alegerea episcopilor și mitropoliților ca un simbol al legăturii tradiționale între Stat și biserică, nu importă — am spus Mitropolitului Moldovei—numărul lor, ci rațiunea prezenței lor acolo. Am rugat deci să nu se mai adauge alții pe lângă cei indicați la început, pentrucă guvernul este suficient reprezentat prin președintele consiliului de miniștri și prin ministrul de resort, al cultelor, iar Senatul a admis cererea mea.

Aceasta este, d-lor deputați, singura chestiune care nu s'a rezolvat în sensul dorințelor celor din Ardeal, ci, după părerea celor mai mulți, în sensul intereselor actuale și generale ale bisericii noastre. În colo nu veți găsi în legea noastră și nici în statutul ei nimic care să nu fie și în statutul organic al Mitropoliei ortodoxe române din Transilvania, nu numai în esență, dar chiar și în forma lui. Sunt fraze întregi luate din opera șaguniană, așa cum a fost redactată la 1868. Sunt reproduse aidoma, căci redactarea statutului în comisiunea de 15, s'a făcut, având înainte, în permanență, textul statutului șagunian. Și d-voastră cari arătați o așa mare admirație pentru organizațiunea bisericii ortodoxe din Ardeal, când venim să dăm această organizație întregii biserici, dacă sunteți în clar cu aceasta și de buna credință, de ce manifestați atâta nemulțumire împotriva acestui proiect de lege și de ce bănuiți intențiile noastre sincere de a promovă, cu ajutorul acestei legi, o nouă și mai bună viață bisericească ?...

Viu acum, d-lor, la acele chestiuni cari au fost mai mult desbătute și asupra cărora s'a cerut aici mai insistent lămuriri.

Chestiunea instituirii preoților și protopopilor la locurile vacante

Cea dintâiu este aceea a instituirii preoților și protopopilor la locurile vacante. Este adevărat că chestiunea aceasta nu este rezolvată nici prin lege nici prin statutul ei. D. P. Gârboviceanu v'a arătat însă cauza. În biserica noastră ortodoxă, privitor la instituirea preoților și protopopilor, sunt astăzi în practică două sisteme: sistemul electiv în Ardeal și sistemul numirii în vechiul Regat, Basarabia și Bucovina. Aceste sisteme sunt, în o parte ca și alta, atât de mult înrădăcinate în practica administrativă a vieții bisericești și în conștiința credincioșilor, încât este imposibil, cel puțin acum, ca să se impună un sistem unic. Am discutat chestiunea în comisiunea de unificare, în Sinod, în consistoriul mitropolitan din Sibiu și, în cele din urmă, în comisiunea specială a Senatului și am constatat cu toții că este peste putință să înlocuim, dincolo, în Ardeal, sistemul electiv prin sistemul numirii, după cum este peste putință, dincoace, în vechiul Regat, să înlocuim sistemul numirii prin sistemul electiv.

D. Pan Halippa: D-le ministru, Basarabia ar primi cu bucurie sistemul electiv.

D. I. Mihalache: Vrem să știm cine se opune în vechiul Regat?

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: În primul loc tradițiunea vieții bisericești de aci și în al doilea rând chiriarhii, cari susțin că instituirea preoților și protopopilor este o atribuțiune a episcopatului.

De altmintrelea, d-lor, să credeți că și un sistem ca

și celălalt are avantajii și desavantajii și după cum nu se poate afirma că sistemul numirii, de aci, a dat pretutindeni rezultate rele, tot așa nu se poate spune că sistemul alegerii de dincolo a dat totdeauna rezultate bune. Și într'un caz și într'altul rezultatele acestea au atârnat și atârnă dela modul cum chiriarii și reprezentanții lor au știut și știu să aplice în practică sistemul local.

D. Dr. N. Lupu : D-le ministru, cunoașteți cazul dela Poiana-Mare, din Dolj, unde întreaga obște a satului s'a opus la aducerea unui preot ce li se impunea și oamenii au spus că vor trece la adventism, dacă nu li se va aduce preotul pe care îl voiesc ei.

D. I. Mihalache : Asemenea și cazul dela Pucheni, din județul Mușcel, unde s'a adus un preot în contra voinții satului și care a fost impus cu jandarmii.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : Cunosc mai multe cazuri de acestea, cu deosebire de când sunt la Departamentul cultelor.

Eu personal sunt, d-lor, pentru sistemul alegerii și am pledat foarte mult adoptarea lui ; când însă m'am convins că nu se poate impune, deocamdată, dincoace, ca să nu creiez însu-mi o piedică, poate cea mai grea, la stabilirea acordului între diferitele părți ale bisericii noastre ortodoxe în chestiunea unificării, am renunțat, căci au fost și s'au ivit mereu, la alcătuirea acestei legi, chestiuni față de cari una sau alta din bisericile provinciale reprezentau puncte de vedere deosebite, încât a trebuit multe silințe și deosebit tact ca să obținem, pe toate aceste chestiuni, acordul absolut necesar unei unificări sincere și reale.

Iată pentru ce în chestiunea sistemului de instituire al preoților și protopopilor am fost nevoiți cu toții să renunțăm la o soluțiune și să lăsăm ca chestiunea să fie rezolvată mai târziu prin congresul național bisericesc, rămânând până atunci în aplicare dincoace sistemul numirii, dincolo

sistemul alegerii. Căci ne-am zis : prin unificare ne vom apropia mai mult unii de alții și ne vom cunoaște mai bine. In congresul național bisericesc vom putea deci aprecia mai lesne cari din cele două sisteme este mai potrivit. Să lăsăm deci ca chestiunea să fie rezolvată la timpul său, cu toată înțelepciunea și seriozitate pe care o comportă, de congresul național bisericesc.

D. I. Mihalache: Că sistemul electiv este superior, dovadă este că el se concepe și în vechiul Regat. In adevăr, unul din criteriile după care se face recomandațiunea, este ca tânărul preot să aibă și recomandațiunea sătenilor. Aceasta este dovada că voința satului este una din condițiunile principale. Și atunci, dacă starea de fapt este așa și dacă și convingerea d-voastre și a majorității înalților prelați este aceasta, atunci de ce n'ați înscris-o în lege? In orice caz, Parlamentul este suveran să introducă în lege această dispozițiune, care este în interesul bisericii.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: D-le Mihalache, cred că sunt mai în măsură decât d-voastre ca în aceasta chestiune să am o apreciere mai justă. Vă rog să credeți că soluțiunea, dacă poate fi numită astfel, la care ne-am oprit, este în interesul bisericii, în orice caz, în interesul armoniei și solidarității care trebuie să domine pe toți conducătorii și reprezentanții bisericii în momentul când facem și tindem să punem în aplicare o lege de unificare a organizației noastre bisericești. Căci nu putem adopta o soluțiune pe această chestiune, atunci când toți ne-am dat mâna frățeste ca să realizăm un regim nou în vieța noastră bisericească, nu puteam adopta, zic, o soluțiune pe care trei din patru părți ale bisericii noastre o socoteau ca oportună.

D. I. Mihalache: Mai întâi că d-voastră nu ați dat nici o soluțiune, care era, după mine dar așa să nu vorbiți nimic nu este o soluție.

D. Pan Halippa : In Basarabia nu era tradițiunea aceasta. A creiat-o în acești 2—3 ani Prea Sfințitul Gurie.

D. Al. Lapedatu, ministrul cuitelor și al artelor : Intre atribuțiunile congresului național bisericesc este și aceea de a stabili norme generale și obligatorii pentru întreaga Biserică, în toate chestiunile administrative, culturale, fundamentale și epitropești. Congresul național bisericesc se va ocupa deci la timp oportun și de această chestiune și o va rezolva potrivit noului spirit ce nu mă îndoiesc că se va forma în vieța noastră bisericească prin unificare....

D. I. Mihalache : Dar de protoierei nu ați vorbit nimic.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : Am vorbit de instituirea preoților și a protoiereilor, căci este acelaș lucru.

D. I. Mihalache : Vă înșelați, aci este vițiul fundamental al legii, cu protoiereii instrumente politice și cu preoții numiți prin cluburile politice. Statutul șagunian este o ficțiune aci în vechiul Regat cu obiceiurile noastre.

Taxele de cult

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : O altă chestiune care s'a ridicat aci și asupra căreia trebuie să stăruiesc puțin este chestiunea impozitelor și a taxelor de cult. Și în chestiunea aceasta, ca și în altele, s'a făcut confuziune. Insuș d. Iorga nu a înțeles-o și nu a explicat-o așa cum ar fi trebuit. Impozitele sunt obligatorii și se stabilesc prin lege. Taxele de cult sunt facultative și se impun de către organele bisericești. Ele constituiesc obligațiuni de ordin moral și nu trebuiesc sancțiuni legale pentru cei ce nu le satisfac.

Căci sancțiunea, pentru cazul acesta, nu stă în textul-lege, ci în sufletul credincioșilor, potrivit interesului și iubirii pe cari ei le au pentru cultul lor. De aceea

am lăsat Bisericii latitudinea să formuleze și să impună astfel de taxe după cum se practică în Transilvania, unde toți credincioșii, chiar și cei veniți din vechiul Regat și ajunși acolo parohieni, plătesc benevol aceste taxe, fără ca cineva să fi ridicat vre-o obiecțiune că nu se poate sau nu vrea să plătească pentru biserică. Ca unul ce cunosc starea de spirit și puterea de sacrificiu a credincioșilor din țara cea veche, pot să afirm că, întrucât organele bisericești, cari au căderea de a impune asemenea taxe, le vor stabili cu înțelepciunea și modalitățile necesare, pot să afirm, zic, că toți se vor supune obligației de a le suporta, fără nemulțumiri și proteste.

Chestiunea obligativității adunărilor și consiliilor protopopești

D. I. Lupaș a mai ridicat chestiunea obligativității constituirii adunărilor și consiliilor protopopești, spunând că nu se împacă cu dispozițiunea din statut după care adunările și consiliile protopopești sunt numai facultative. Dar, d-lor, dispozițiunea aceasta din statut care este, se știe, alcătuit de reprezentanții bisericii și pe care am discutat-o cu dânsii, este rezultatul unei experiențe ce s'a făcut chiar în viața bisericească ortodoxă din Transilvania. Insuș d. Lupaș îmi mărturisea, acum câteva zile, într'o convorbire particulară, că 20—30 ani după ce s'a pus în aplicare statutul șagunian, organele protopopești de cari am vorbit nu s'au putut constitui pretutindeni. Mai mult. Astăzi chiar ne-a vorbit de un protopop ardelean care de 15 sau de 19 ani — nu-mi amintesc exact — nu a convocat nici o adunare protopopească și nu a lucrat cu nici un consiliu protopopesesc.

D. I. Lupaș: De 11 ani.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: Așa fiind

ne-am zis: de ce să impunem niște organe cari chiar în viața bisericească din Ardeal — unde ea s'a practicat cu foarte multă seriozitate și conștiinciozitate, pentru că, în lipsa unei vieți publice, a unei vieți de Stat, Românii ortodoxi de dincolo și-au concentrat tot interesul și toată râvna în viața bisericească — nu au putut lua ființă și au rămas niște simple ficțiuni? Și mi-am mai zis: mai bine le lăsăm facultative, pentru că avem convingerea că, acolo unde ele vor fi necesare, se vor întemeia și, cu cât va intra în conștiința publică necesitatea aplicării integrale a acestui statut, cu atât vor căpăta ființă reală și se vor înmulți dela sine. Iar congresul național bisericesc le va putea lesne transforma din facultative în obligatorii.

Eludarea principiilor constituționale în proiectul de statut al comisiunii bisericești

In sfârșit, tot d. Lupaș a căutat să arate, în cuvântarea sa — ca răspuns la obiecțiunea ce am făcut în expunerea de motive, cum că la alcătuirea statutului, comisiunea de unificare a eludat însăși principiile din constituție privitoare la organizarea unitară a bisericii noastre, că nu comisiunea de unificare a eludat dispozițiile din constituție, ci că cei ce au întocmit constituția au eludat principiul de autonomie bisericească. Și distinsul nostru coleg, care, din anumite considerațiuni nu a participat la discuția noii constituțiuni, ne-a arătat, în chip magistral, cum ar fi trebuit să fi fost redactate dispozițiile din constituție privitoare la organizațiunea bisericii naționale. Dar, d-lor, dacă părintele Lupaș crede că se mai pot face astfel de discuțiuni postume asupra unei constituțiuni votate și promulgate, — eu, ca ministru al cultelor, care aveam să întocmesc acest proiect de lege, nu puteam face

altceva decât să iau aceste dispozițiuni de bază a lucrării mele, bune, rele, cum vor fi ele socotite.

Ori, aceste dispozițiuni sunt categorice: organizația bisericii ortodoxe trebuie să fie unitară pentru întreaga țară. Așa fiind, când am examinat proiectul de unificare pe care îl făcuse comisia bisericească, în vederea întocmirii proiectului de lege pe care aveam să-l prezint Parlamentului, am găsit o flagrantă contradicție între dispozițiunile categorice ale constituției și între anumite dispozițiuni ale proiectului comisiunii, din cari pe unele, cele mai evidente, le-am și enumerat în expunerea de motive. Și a trebuit să constat că comisiunea, eludând dispozițiunile categorice din constituție, nu a dat o organizațiune perfect unitară bisericii ortodoxe, admițând pentru nouile teritorii, Basarabia, Bucovina și cu deosebire pentru Ardeal, dispozițiuni cu caracter particular, local. Constatarea aceasta se impune și trebuie să o fac într'o expunere de motive, care, între altele, urmărească să dea o relație cât mai exactă a diferitelor faze prin cari au trecut lucrările de unificare și din cari a ieșit actualul proiect de lege.

D. D. Lascu : Biserica ortodoxă trebuie să se acomodeze constituției d-voastră. Pe celelalte nu le obligați însă.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor : Nu d-lor, în ordine normală trebuie să vină înaintea Parlamentului, mai întâiu proiectul acesta de lege, al bisericii ortodoxe, dominantă în Stat, apoi cel privitor la regimul general al cultelor, care va fi adus după Paști și prin care se vor regulă, tot potrivit constituției, chestiunile privitoare la celelalte confesiuni.

D. I. Lupaș : Biserica evanghelică luterană din Transilvania, la 1920 s'a unificat cu biserica luterană evanghelică din vechiu Regat, Basarabia și Bucovina. Unificarea este fapt împlinit și n'am nici o cunoștință ca Parlamentul să fi luat act de aceasta. Va să zică

celelalte biserici au prerogative mai mari decât biserica dominantă.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: Nici ministerul nu a fost pus în cunoștința acestui statut de unificare al bisericii evanghelice luterane în mod oficial. Dar eu mi-am spus: Avem în constituție dispozițiuni precise în ceea ce privește regularea raporturilor dintre Stat și cultele minoritare. Câtă vreme însă nu avem, pe baza acestei dispozițiuni, o lege specială, atâta vreme nu putem sau nu este bine să impietăm asupra actualelor lor organizațiuni. Căci legea pentru regimul general al cultelor va impune acestora să-și întocmească statutul lor de organizație, potrivit dispozițiunilor din lege, iar statutul va trebui, la rândul său, examinat și aprobat de organele cu cădere ale Statului.

Nu pot încheia aceste lămuriri la observațiunile pe care le-a făcut, în cuvântarea sa, părintele Lupaș proiectului nostru de lege, fără a releva că d-sa a găsit în acest proiect și anume în statutul său de aplicare o dispoziție care complectează o manciatate, cum s'a exprimat, a statutului organic, dispozițiunea dela art. 141.

Prin constituția șaguniană, spuneă d. Lupaș adunările sinodale eparhiale din Transilvania aveau o atare independență în lucrări, în cât puteau să aducă hotărâri cari, din punct de vedere al interesului general și al conduceri unitare a bisericii, ar fi putut fi vătămătoare, fără ca congresul național bisericesc să poată interveni pentru a restabili armonica conlucrare ce trebuie să existe între eparhiile unei provincii mitropolitane, ori, prin dispoziția articolului amintit, se corectează, în adevăr, manciatatea statutului organic, de care vorbeă părintele Lupaș, întru cât hotărârile adunărilor eparhiale, cari ar putea leza interesele superioare ale bisericii, ori ale Statului, vor putea fi trimise congresului național bisericesc, care, ca organ suprem, să avizeze asupra lor.

Fondul religios din Bucovina

Cu acestea trec la chestiunea fondului religios gr. or. din Bucovina, a fondului bisericesc român ortodox, cum trebuie să-i zicem de aci înainte. D. P. Gârbovicianu v'a dat explicațiuni necesare și în această pricină, dar d-voastră obiectați că de ce s'a înscris articolele privitoare la fondul acesta în lege. Ori, d-lor, potrivit art. 20 din această lege, Statul trebuie să pună la dispoziția bisericii, prin ministerul cultelor, toate averile, fondurile și fundațiunile cari aparțin diferitelor ei părți constitutive (parohii, protopopiate, mănăstiri, episcopii și mitropolii), spre a fi repartizate acestora.

Potrivit acestei dispozițiuni, fondul bisericesc al Bucovinei, pe care noi l-am moștenit dela Statul austriac, dar a cărui folosință aparține mitropoliei din Bucovina, trebuia să-l luăm și să-l dăm acestei mitropolii. Și cui îl dăm? Il dăm în administrația organelor ei cu cădere: consiliului eparhial, care lucrează sub președinția mitropolitului, consiliu care este o emanațiune a adunării eparhiale.

Administrația fondului se va face dar de consiliul eparhial de sub controlul adunării eparhiale.

Dar cum acest fond are un caracter cu totul sepcial, fiind alcătuit aproape exclusiv din întinse domenii păduroase și cum biserica din Bucovina nu are actualmente personalul și mijloacele trebuitoare pentru administrarea și exploatarea acestor întinse domenii, cari trebuie să să facă potrivit legii silvice a Statului, trebuia să venim în ajutorul bisericii, dându-i personal și mijloace din ale ministerului de domenii, de care ține serviciul silvic, care să administreze și să exploateze pădurile și averile fondului bisericesc.

D. Dr. N. Lupu: Actualmente pădurilor din Bucovina aparțin ministerulul de domenii. Cei cari au administrat

acolo sunt înfinit superiori celorce vreți să-i instituți acum, sunt diplomați dela Viena și d-voastră îi vâriți pe aceștia la regimul silvic din România, care a dat faliment.

D. I. Nistor, ministru secretar de Stat: Sunt toți încadrați în corpul silvic.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: Ministerul de domenii nu are deci alt amestec la fond de cât ca, prin serviciul său special, prin agenții corpului silvic, să-i administreze averea în folosul și pentru biserica ortodoxă română din Bucovina.

D. Dr. N. Lupu: Exerciță dreptul de control și supraveghere.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: Evident, pentrucă controlul Statului asupra bisericii este înscris în constituție. În colo, întreg venitul acestui fond aparține eparhiei din Bucovina, care, prin organele sale cu cădere, își va întocmi bugetul său, rămânând ca ministerul cultelor să examineze acest buget, întru cât, după o dispoziție înscrisă în proiectul legii noastre excedentul de venituri al fondului trebuie să treacă la fondul general bisericesc în folosul întregii biserici. Și este necesar să fie un organ care să examineze și să aprecieze cum și ce fel se îndestulează, din veniturile fondului, trebuințele eparhiei bucovinene și care este prisosul care trebuie să treacă la fondul general bisericesc. Iar acest organ nu putea fi de cât ministerul cultelor.

D. D. Lascu: Biserica din Bucovina are o misiune: să recâștige tot ce s'a pierdut sub regimul austriac, care a dat rutenilor frâu liber. Noi vă rugăm să-i puneți la dispoziție și mijloacele reale, dacă luați fondurile din Bucovina și le dați bisericii întregi.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: Nu luăm veniturile fondului, ci numai excedentul bugetar al

acestor venituri. Întâiu se îndestulează, cum am spus, trebuințele eparhiei și numai ceea ce rămâne ca prisos merge la fondul general al bisericii.

Eforia averilor bisericesti din Basarabia

D. Pan Halippa: D-le ministru, o întrebare cu privire la biserica din Basarabia. Nu am găsit în proiectul de de lege vreun punct privitor la administrația acestei averi. Această avere a fost agonisită din întreaga avuție a Basarabiei și astăzi este și repartizată probabil la cele trei eparhii instituite până acum în Basarabia și nu văd încă organul comun pentru aceste trei eparhii, pentru ca să administreze în comun această avere și să o repartizeze în chip egal și pre dreptate tuturor acelor cari s'au trudit pentru creierea acestei averi.

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor: D-lor deputați, pentru averile bisericesti din Basarabia, guvernul, la propunerea Sf. Sinod, a instituit o eforie specială, alcătuită din câte doi membri mireni și unul cleric pentru fiecare din cele trei eparhii basarabene (Chișinăul, Hotinul și Cetatea Albă), eforie care are sarcina de a administra aceste averi sub privegherea consiliului episcopesc și de a face apoi repartizarea lor pe eparhii, dând fiecăreia ce i se cuvine din averea azi comună a lor.

D. Pan Halippa: Aceste averi nu se pot împărți, pentru că sunt toate concentrate în Chișinău; de aceea eu socotesc că trebuia să pomeniți în proiect despre acele eforii.

D. Al. Lapedatu, ministrul, cultelor și al artelor: Eforia aceasta nu are un caracter permanent, ci numai provizor, pentru rezolvarea chestiunii de care v'am vorbit. Instituirea ei s'a făcut prin un act de guvern și prin decret regal. Nu se putea, după părerea noastră, să fie înscrisă în lege.

D. **Pan Halippa**: Dar pentru Bucovina s'a putut ?

D. **Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor**: Da, pentru că folosul bisericesc din Bucovina a fost și este în administrația Statului și organelor sale, pe câtă vreme averile bisericești din Basarabia au fost și sunt în administrația bisericii de acolo.

D. **N. Simionescu, vice-președinte**: Puteți mai bine să propuneți un amendament.

Atitudinea partidului național-liberal în politica bisericească a Statului

D. **Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor**: D-lor deputați, acum că v'am dat lămuririle pe cari mi le-au cerut acei dintre d-voastră, cari au vorbit la discuția acestei legi, să-mi dați voe să examinez, foarte pe scurt și de încheiere, încă două chestiuni. O chestiune de ordin istoric și politic, pe care a pus-o în discuție d. N. Iorga și care a fost atinsă de d. P. Gârboviceanu și o chestiune de ordin personal, provocată tot de d. N. Iorga.

Altă dată, în Senat, am avut ocazia să tratez pe larg întâia chestiune — pretinsa atitudine anticlericală, cum zicea d. N. Iorga, a partidului liberal în politica bisericească a țării, în legătură cu o interpelare a P. S. Episcop de Râmnic. Am arătat atunci cari au fost rațiunile secularizării averilor mânăstirești și cum s'au desvoltat, după secularizare, raporturile dintre Stat și Biserică, făcând dovadă că, în împrejurările date și cu mijloacele avute, Statul român modern a făcut pentru biserica sa națională tot ceea ce se putea face, în tot cazul mult mai mult decât o critică exagerată, lipsită de înțelegere și obiectivitate, îi atribuie. Chestiunea aceasta a fost adusă acum din nou, sub altă formă, mai pasionată și mai nedreaptă, în fața Parlamentului. Ca

Ministru al cultelor, dar și ca istoric, am datoria să arăt și eu, aci, în Cameră, care a fost atitudinea politică a partidului național-liberal față de biserică și de interesele sale.

D-lor, este foarte adevărat că prin secularizarea averilor mănăstirești și mai cu seamă prin adâncă turburare provocată în rânduiala tradițională sinodală a bisericii ortodoxe din fostele Principate, după Unire, sub domnia lui Cuza-Vodă, s'a produs o criză foarte păgubitoare în dezvoltarea vieții bisericești, criză ale cărei urmări s'au resimțit, mai mult sau mai puțin, în timpul aproape întregii domnii a regelui Carol și care constituie o adevărată eclipsă în viața istorică a bisericii noastre.

Dar cine astăzi, om cunoscător și înțelegător al dezvoltării Statului român modern, ar putea, cu dreptate și seriozitate, să acuze pe conducătorii țării din vremea lui Cuza-Vodă și în deosebi pe exponentul politic al domniei acestuia, pe Mihail Kogălniceanu, că prin secularizare a urmărit supunerea bisericii și intereselor sale, sub raport material și moral, puterei laice, când este vădit astăzi că, prin secularizare, Statul român și-a satisfăcut necesități sociale, economice și politice, fără de a căror promovare acest Stat nu s'ar fi putut, de sigur, nici organiza și nici dezvolta, așa după cum el s'a organizat și dezvoltat în cei 60 ani din urmă, să poată fi, atunci când ceasul a sunat, pivotul unității naționale.

Se spune apoi că din averile secularizate ar fi trebuit să se constituie un fond bisericesc, așa după cum s'a constituit în Bucovina. Și se face din aceasta iarăși un cap de acuzație conducătorilor țării depe vremuri, afirmându-se mereu că Austria Împăratului Iosif al II-lea ar fi avut mai multă înțelegere și sollicitudine pentru interesele bisericii române decât ai noștri. Se

uită însă că noi nu eram ca Austria, cu sute de ani de viață de Stat organizată, ci că abia eșisem de sub dominațiunea turcească și începusem a ne organiza Statul cu mijloace pe cari nu le putem găsi decât întrebuițând și averile mănăstirești secularizat în acest scop.

Nu deci lipsa de înțelegere și de sollicitudine pentru problemele și nevoile bisericii românești, ci trebuințele mari și urgente ale Statului, cari treceau peste capetele lor și pe cari trebuia să le serieze, uneori după oportunității cari nu atârnav numai de voința lor, au determinat pe Kogălniceanu și colaboratorii săi să aibă față de biserică atitudinea pe care urmașii săi de astăzi și beneficiarii cei mai norocoși ai politicei sale o desaproabă și condamnă cu atâta ușurință, numai spre a critica și denigra trecutul partidului național-liberal și pe conducători săi depe vremuri, atribuindu-le mentalitate și sentimente anticlericale și invinuindu-i de a fi lucrat din această cauză împotriva intereselor bisericii noastre naționale.

Căci, d-lor, nu este de sigur numai o simplă întâmplare faptul că întreaga legislație prin care s'a remediat, încetul cu încetul, urmările crizei bisericesti din timpul lui Cuza-Vodă și prin care biserica noastră a fost reorganizată, potrivit nouilor împrejurări politice ale Statului român și potrivit nouilor cerințe ale vieții naționale, nu este umai o simplă întâmplare, zic, că întreagă această legislație este datorită partidului național liberal.

Legea de organizare dela 1872 prin care s'a restabilit caracterul sinodal, tradițional, în conducerea bisericii noastre ortodoxe, legea pentru proclamarea autocefaliei dela 1885, legea pentru înființarea Casei Bisericii în scopul recuperării, administrării și controlului averilor bisericesti, dela 1902, legea Consistoriului superior

bisericesc dela 1909, care este prima încercare, în vechiul Regat, de a se introduce în viața bisericească pe mireni, prin preoții lor, toate se datoresc partidului național-liberal.

O singură lege din cele bisericești, făcută înainte de războiu, se datorește unui alt partid, partidului conservator, legea care a fost mai mult criticată și acuzată de laicizare, legea clerului din 1893, a lui Take Ionescu. În colo, cum am arătat, toate celelalte legi, fundamentale pentru reorganizarea și dezvoltarea vieții bisericești în România modernă, legi prin care s'a tins mereu a se îmbunătăți și consolida situația bisericii, în aceeași măsură cu a Statului, sunt ale partidului național-liberal.

Vedeți dar, că, cât timp acest partid a avut răspunderea conducerii Statului, alături de celelalte preocupări pentru satisfacerea trebuințelor naționale, a avut o serioasă și statornică preocupare pentru interesele bisericii. Iar când Statul nostru a ajuns în preajma unor evenimente prin cari avea să se îndeplinească idealul său politic, unitatea națională, alături de celelalte mari probleme, — votul obștesc, exproprierea, improprietărea etc., s'a pus, pentru partidul național-liberal, și probleme de organizare a bisericii noastre, potrivit noiei situații politice a Statului. Căci partidul nostru a fost acela care a înscris mai întâiu în programul său politic reforma bisericească în sensul statutului organic din Transilvania. Și tot el a fost acela care a înscris în noua constituție a țării principiile organizațiunii unitare și autonome a bisericii ortodoxe române. În fine tot partidului liberal i-a fost dat acum să vină să desăvârșească opera de organizare a vieții noastre bisericești, prezentând și votând acest proiect de lege.

Toate acestea dovedesc, pentru orice om de bună

credință și nepasionat politicește, că partidul național-liberal nu a avut, față de biserică, o atitudine pornită din concepții și sentimente anticlericale, ci o atitudine plină de înțelegere și de solitudine și că, ori de câte ori acest partid a fost la guvern și necesitățile au reclamat-o, a căutat să aducă îmbunătățiri reale organizațiunii și vieții bisericești, prin legile pe cari le-a făcut și pe cari le-am arătat mai nainte.

Dar chiar, admitând că conducătorii de pe vremuri ai partidului liberal, revoluționarii ideologi dela 1848, au fost stăpâniți de concepții și sentimente anticlericale, după cum spunea d. Iorga, nu se poate afirma că numai ei erau stăpâniți de astfel de concepții și sentimente, câtă vreme, aceasta eră starea de spirit a unei întregi generații. Aceasta cu atât mai mult, cu cât, dacă societatea românească de pe vremuri, clasa sa intelectuală cu deosebire, a fost frământată și influențată de idei și curente adeseori în opoziție cu tradiția noastră istorică și în opoziție cu nezuințele naționale ale vieții poporului român, aceste idei și curente nu s'au reflectat în actele de guvernământ ale conducătorilor Statului.

Oamenii noștri politici, fie liberali, fie antiliberali, dacă și-au făcut cultura și educația superioară în străinătate, nu și-au prefăcut sufletul și mentalitatea, întru atât ca să fi fost păgubitori, în activitatea lor de acasă, din patrie, intereselor superioare ale neamului și ale bisericii. Căci, cine ar putea afirma serios, bunăoară, că Kogălniceanu, care a prezidat marea operă a secularizării și care, ca exponentul politic al domniei lui Cuza, a admis amestecul turburător al acestuia în ordinea sinodală a bisericii, că el a lucrat împotriva intereselor românești și împotriva intereselor bisericești? Și cum ar putea-o afirma aceasta în deosebi d. Iorga, cel mai de seamă apologet al operei politice a lui Kogălniceanu?

D. Dr. Lupu: De ce vă însușiți și pe Kogălniceanu și pe Tudor Vladimirescu? Kogălniceanu a fost un prigonit al partidului liberal.

In chestia personală cu d-l N. Iorga

D. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și al artelor. După aceste explicațiuni, pe cari a trebuit să le dau ca răspuns la acuzarea de anticlericalism pe care d. Iorga a făcut-o partidului național-liberal, să-mi permiteți să vă răpesc câteva momente numai cu o chestiune personală pe care nu ași fi voit cu nici un preț să o aduc la această tribună, dacă nu mi-ar fi fost impusă. Căci în cuvântarea sa d. Iorga s'a ocupat de mine, personal, făcând unele afirmațiuni cari reclamă anumite rectificări.

D-lor, este prima dată, când în modesta mea viață politică aduc în discuție politică o chestiune personală și vă rog să mă credeți că mi-e penibil să o fac tocmai cu d. Iorga și să o fac cu prilejul discuției unei legi, în care, cel puțin ce mă privește, aș fi ținut să rămân strict pe terenul obiectivității și impersonalității. Trebuie să o fac însă, pentru că, după cuvântarea d-lui Iorga, să nu rămână în mintea cuiva părerea că aș fi fluctuat ce privește convingerile și atitudinile mele în viața publică, ca un transfug politic oarecare.

Eu sunt un elev d-lui Iorga, pe care d-sa la onorat totdeauna cu încrederea sa și mai pe urmă chiar cu prietenia sa și am avut totdeauna față de d-sa, ca pentru un profesor atât de distins, sentimente de recunoștință și de respect, pe cari nu le voiu renega nici odată. Nu este mai puțin adevărat, apoi că, ca toți oamenii generațiunii mele, am trăit și eu și mi-am format o parte a sufletului meu sub influența acțiunii culturale și naționale a d-lui N. Iorga.

Mai mult. Mărturisesc și astăzi același credeu național și cultural pe care îl mărturisește d. Iorga și care este al tuturor Românilor cu mintea și inima la loc. În partidul d-lui N. Iorga nu am fost însă înscris și n'am făcut parte din el niciodată. De altfel până la Unire nu am făcut politică militantă de partid și nici nu o puteam face, pentrucă, ca mulți Români din Transilvania, deși am trăit atâta vreme aci, nu am avut și nici nu am cerut măcar recunoașterea. Am făcut-o aceasta abia în timpul războiului, când a trebuit să ne clarificăm situația politică, din motive pe cari lesne le puteți înțelege.

Fără drepturi politice, nu aveam ce căuta într'un partid politic. Chiar după război, când am intrat în viața politică, nu am fost înscris, până la 1920, în nici un partid. Am fost ales în primul Parlament al României-Mari, la 1919, fără program politic de partid. În Senat, unde mă alesesem, nu am fost nici al partidului național, care nu a înregistrat măcar alegerea mea în foaia oficială a Consiliului dirigent, și nu am fost nici al partidului d-lui Iorga, care de asemeni nu m'a înregistrat între aleșii săi. Reprezentanți ai d-lui Iorga, atunci, în Senat, erau profesorul Șumuleanu cu alți amici ai săi.

După aceea, d-lor, când am văzut că, rămânând în afară de partidele politice, nu pot avea un rol efectiv în viața publică, ținând ca o datorie să pun și eu slabele mele puteri în serviciul acestei vieți, a trebuit să mă gândesc serios să mă înscriu într'un partid politic. Și a fost un moment, este drept, când gândeam să mă înscriu în partidul d-lui Iorga. Eram la Paris, ca consilier la Conferința de pace. În țară se produsese o anumită situație politică, pe care eu, cu elementele de judecată pe cari le aveam la Paris, nu am putut să o apreciez destul de bine, după cum am constatat

aceasta la întoarcerea mea în țară. Atunci am comunicat în scris d-lui N. Iorga intențiunea mea de a intra în partidul d-sale, rezervându-mi dreptul ca întorcându-mă în țară să fac, public, o declarație în acest sens. Aceasta este scrisoarea pe care spunea d. Iorga că o are în misteriosul său săltar, scrisoare pe care o poate publica, căci, vă asigur, ea nu mă va dezonora.

Intors în țară și apreciind, cu alte elemente, situațiunea politică, am văzut limpede și hotărît, că nu puteam găsi mijlocul de a lucra în viața publică așa cum înțelegeam eu că trebuie să lucrez, decât îndreptându-mă spre partidul național liberal. În acest partid m'am înscris întâia oară, când am socotit că trebuia să mă înregimentez într'o organizație politică. Aci sunt și aci voiu rămâne, pentru că am găsit în acest partid, în disciplina și solidaritatea organizațiunii sale, în autoritatea și prestigiul conducătorilor săi, în patriotismul și înțelepciunea lor, mijloacele și posibilitățile să pun și să valorez în serviciul vieții noastre publice modestele mele puteri, în mod pozitiv. (Aplause pe băncile majorității).

Și, d-lor, nu regret câtuș de puțin că nu sunt în partidul d-lui Iorga, pentru că partidul dumisale de azi nu mai este acel al d-lui Iorga de acum vre'o douăzeci de ani, dela 1905 — 1907, căci acea falangă de idealști luptători, pe cari eu i-am cunoscut și alături de cari am stat sufletește, se găsesc cam după ușe, iar la suprafață, în primele rânduri, sunt reprezentanții unor partide politice, cari atunci erau cei mai înverșunați adversari ai politicei d-lui Iorga și cei mai mari dușmani personali ai d-sale. (Aplause prelungite pe băncile majorității și strigăte de bravo).

Sibiu

Bibl. Univ. Cluj

Nr. _____ 193